

עין משפט
גזר מצוה

בג א מיי פכיה מהל' שבת הלכה כה סמג לאזין סה טוש"ע א"ח סימן שח סעיף לט:

בד ב מיי פ"ח שם הלכה טו סמג שם טוש"ע שם סעיף מא:

בה ג מיי פכיה שם הלכה טו וסמג שם טוש"ע א"ח סימן שח סעיף יט: בד ד מיי פ"ג מהלכות דולח וט"י הלכה יג סמג עשין פ סא ולאזין קסט טוש"ע ח"מ סימן ערב סעיף ט בהגיה:

בז ה ו מיי פכיה מהל' שבת הלכה כו סמג לאזין סה טוש"ע א"ח סי' שח סעיף מ:

בח ז שם סעיף מא:

בב ח [מיי פ"ג מהל' שחיטה הל' ידן סמג עשין גכ טוש"ע ייד סי' כד סעיף כ ונכרז אלפס חולין פ"ב דף רסא:]

ל ט י מיי פ"ד מהל' יו"ט הלכה טז סמג לאזין עה טוש"ע א"ח סימן שלב סעיף א וסימן תקכב סעיף ג: לא ב מיי שם טוש"ע שם סי':

לב ל מ ב מיי פ"ב מהלכות שבת הלכה א סמג לאזין סה טוש"ע א"ח סי' של סעיף א:

מוסף רש"י

והא קא מבטל כלי מהיכנו. שהיה מונק מתחילה לטלטלו ועשיון עשהו מוקף (לעיל מג). דעוד לא יטולס שטף ודמי לסומר (קמחן קנד).

רב נסים גאון

צער בעלי חיים דאורייתא. מה שאמר הקב"ה (שמות כג) כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו, ואמרו בבבא מציעא בפרק אלו מציאות (דף לב) מצוה מן התורה לפורק, דקסבר גנא ירדן צער בעלי חיים דאורייתא, ורבי יוסי הגלילי סבר צער בעלי חיים דרבנן. וסבר (אביי) [רב יהודה] בכאן כתנא קמא דצער בעלי חיים דאורייתא. וביטול כלי מהיכנו דרבנן. משכחת לה בפרק בירה (ועי' דף מב) דתנן אין גונתין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן. ואמר רב חסדא אין גונתין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה כו, ופירש רב יוסף טעמא בכך ואמר היינו טעמא דרב חסדא דקא מבטל כלי מהיכנו, והא מרבנן הוא.

סליק פרק מפנין

קב"ח:

בבשר תפוח מפני שהוא מאכל
לְחִיָּה. תימה לימא מפני שהוא מאכל לכלבים וי"ל דכרבי יהודה אחיא ואינו מסריח כפירוש הקונטרס אלא חי ליה וכל מידי דחיז ליה לאינש לא מקנא לכלבים אצל מפני שהוא מאכל לחיה מותר לטלטלו דכל ישראל בני מלכים הם ורז חסדא דלא שרי בשר תפל מהאי טעמא לית ליה כל ישראל בני מלכים:
אין עוקרין בהמה חיה ועוף.
לספרים דגרסי רה"ר הך ברייתא פליגא אקמייתא בתרמי דדייקין הא דדויי מדדין אפילו ברה"ר ולעיל דוקא בחדר ומו סיפא דמוקמת לתרנגולת דאין מדדין ברה"ר ולעיל קמי דאפי' בחדר לא ולספרים דגרסי אין עוקרין בהמה חיה ועוף בחדר אחי שפיר:
קמ"ל איתובי מיתבא דעתה.
אע"ג דצפרק בתרא דיומא (דף פג.) אמר חולה אין מאכלין אותו ציוה"כ אלא ע"פ מומחה והכא (א) שריא משום ימזיז דעתא היינו שיותר יכולה היולדת להסמכן על ידי פחד שתפתח שמה אין עושין יפה מה שהיא צריכה ממה שיסמכן החולה ברעב:
רצא

כרים וכסתות ומניח תחתיה והא (א) דצער בעלי חיים דאורייתא ודחי דרבנן:
התרנגולת שברחה וכו'.
דוחין אין מדדין לא תניא להא דת"ר 'מדדין בהמה חיה ועוף בחצר אבל לא את התרנגולת תרנגולת מאי טעמא לא אמר אביי משום דמקפיא נפשה תני חדא מדדין בהמה וחיה ועוף בחצר אבל לא ברה"ר והאשה מדרה את בנה 'ברה"ר ואצ"ל בחצר ותניא אידך אין עוקרין בהמה וחיה ועוף בחצר אבל דוחין בהן שיכנסו הא גופא קשיא אמרת אין עוקרין אבל דרויי מדדין (א) הדר אמרת דוחין אין מדדין לא אמר אביי סיפא אתאן לתרנגולת אמר אביי ה"האי מאן דשחיט תרנגולת לכבשיניהו לברעיה בארעא אי נמי גידל להו מידל דדילמא מנח להו לטופריה בארעא ועקר להו לסימנים:
בתנ"י
"אין מילדין את חכמה ממקום למקום ומחללין עליה את השבת וקושרין את הטיבור רבי יוסי אומר "אף חותכין "וכל צרכי מילה עושין בשבת:
גמ'
כיצד מסעדין רב יהודה אמר אוזו את הולד שלא יפול לארץ רב נחמן אמר דוחק בבשר כדי שייצא הולד תניא כוותיה דרב יהודה (א) כיצד מסעדין 'אוחזין את הולד שלא יפול לארץ ונופח לו בחוטמו ונותן לו דד לתוך פיו כדי שינק אמר רשב"ג 'מרחמין היינו על בהמה טהורה ביו"ט היכי עביד אמר אביי מביא בול של מלח ומניח לה בתוך הרחם כדי שתזכור צערה ותרחם עליו ומזלפין מז שליא על גבי ולד כדי שתירח ריחו ותרחם עליו ודוקא טהורה אבל טמאה לא מ"ט טמאה לא מרחקא ולדא ואי מרחקא ולדא לא מקרבא:
ל'מילדין את האשה וכו'.
מכדי תנא ליה מילדין את האשה וקורין לה חכמה ממקום למקום ומחללין עליה את השבת לאתווי מאי לאתווי הא דתנו רבנן "אם היתה צריכה לגר חבירתה מדלקת לה את הנר ואם היתה צריכה לשמן חבירתה מביאה לה שמן ביד ואם אינו ספק ביד מביאה בשערה ומדלקת לה את הנר פשיטא 'לא צריכא בסומא מהו דתימא כיון דלא חזיא אסור קא משמע לן איתובי מיתבא דעתה סברא אי איכא מידי חזיא חבירתא ועבדה לי:
אם היתה צריכה לשמן וכו'."
ת"פוק ליה משום סחיטה רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אין סחיטה בשיער רב אשי אמר אפי' תימא יש סחיטה בשיער מביאה לה בכלי דרך שערה (א)דכמה דאפשר לשנויי משנינן אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח בין אמרה צריכה אני 'בין לא אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת נסתם הקבר בין אמרה צריכה

השליא נמים:
לא מרחקה.
אין דרכה לרחק:
מציאה לה שמן.
דרך רה"ר:
ציד.
צכפה ולא צכלי דכמה דלפשר משנינן:
בשערה.
סכה שערה שמן וכשצאה אכלה מקנחתו ואין כאן חילול שבת כיון שאין דרך הוצאה בכך:
פשיטא.
דהא פקוח נפש דוחה שבת:
תיפוק ליה משום סחיטה.
למה לא הביאה לה צכלי שלא תחלל שבת צהוצאה הכא נמי הא קתחללה בסחיטה:
אין סחיטה בשיער.
שהוא קשה ואין צולע:
דרך שערה.
כורכת הכלי בראשה צעורה:
חיס.
יולדת:
קצר.
ציד:
הרחס:
צריכה

בבשר תפוח מפני שהוא מאכל
לְחִיָּה. תימה לימא מפני שהוא מאכל לכלבים וי"ל דכרבי יהודה אחיא ואינו מסריח כפירוש הקונטרס אלא חי ליה וכל מידי דחיז ליה לאינש לא מקנא לכלבים אצל מפני שהוא מאכל לחיה מותר לטלטלו דכל ישראל בני מלכים הם

בשר תפוח מפני שהוא מאכל לחיה מים מגולין מפני שהן ראויין לחתול רשב"ג אומר כל עצמן אסור לשהותן מפני הסכנה:
בתנ"י
(א)"בופין את הסל לפני האפרוחים כדי שיעלו וירדו תרנגולת שברחה דוחין אותה עד שתכנס מדדין עגלין וסייחין"
(א) אשה מדרה את בנה אמר רבי יהודה ב'אימתי בזמן שהוא נוטל אחת ומניח אחת אבל אם היה גורר אסור:
גמ'
אמר רב יהודה אמר רב בהמה שנפלה לאמת המים מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה ואם עלתה עלתה מיתיבי (א)בהמה שנפלה לאמת המים עושה לה פרנסה במקומה בשביל שלא תמות פרנסה אין כרים וכסתות לא לא קשיא י'הא דאפשר בפרנסה הא דאי אפשר בפרנסה אפשר בפרנסה אין ואי לא מביא

כרים וכסתות ומניח תחתיה והא (א)קא מבטל כלי מהיכנו סבר מבטל כלי מהיכנו דרבנן (א)דצער בעלי חיים דאורייתא ואתי דאורייתא ודחי דרבנן:
התרנגולת שברחה וכו'.
דוחין אין מדדין לא תניא להא דת"ר 'מדדין בהמה חיה ועוף בחצר אבל לא את התרנגולת תרנגולת מאי טעמא לא אמר אביי משום דמקפיא נפשה תני חדא מדדין בהמה וחיה ועוף בחצר אבל לא ברה"ר והאשה מדרה את בנה 'ברה"ר ואצ"ל בחצר ותניא אידך אין עוקרין בהמה וחיה ועוף בחצר אבל דוחין בהן שיכנסו הא גופא קשיא אמרת אין עוקרין אבל דרויי מדדין (א) הדר אמרת דוחין אין מדדין לא אמר אביי סיפא אתאן לתרנגולת אמר אביי ה"האי מאן דשחיט תרנגולת לכבשיניהו לברעיה בארעא אי נמי גידל להו מידל דדילמא מנח להו לטופריה בארעא ועקר להו לסימנים:
בתנ"י
"אין מילדין את חכמה ממקום למקום ומחללין עליה את השבת וקושרין את הטיבור רבי יוסי אומר "אף חותכין "וכל צרכי מילה עושין בשבת:
גמ'
כיצד מסעדין רב יהודה אמר אוזו את הולד שלא יפול לארץ רב נחמן אמר דוחק בבשר כדי שייצא הולד תניא כוותיה דרב יהודה (א) כיצד מסעדין 'אוחזין את הולד שלא יפול לארץ ונופח לו בחוטמו ונותן לו דד לתוך פיו כדי שינק אמר רשב"ג 'מרחמין היינו על בהמה טהורה ביו"ט היכי עביד אמר אביי מביא בול של מלח ומניח לה בתוך הרחם כדי שתזכור צערה ותרחם עליו ומזלפין מז שליא על גבי ולד כדי שתירח ריחו ותרחם עליו ודוקא טהורה אבל טמאה לא מ"ט טמאה לא מרחקא ולדא ואי מרחקא ולדא לא מקרבא:
ל'מילדין את האשה וכו'.
מכדי תנא ליה מילדין את האשה וקורין לה חכמה ממקום למקום ומחללין עליה את השבת לאתווי מאי לאתווי הא דתנו רבנן "אם היתה צריכה לגר חבירתה מדלקת לה את הנר ואם היתה צריכה לשמן חבירתה מביאה לה שמן ביד ואם אינו ספק ביד מביאה בשערה ומדלקת לה את הנר פשיטא 'לא צריכא בסומא מהו דתימא כיון דלא חזיא אסור קא משמע לן איתובי מיתבא דעתה סברא אי איכא מידי חזיא חבירתא ועבדה לי:
אם היתה צריכה לשמן וכו'."
ת"פוק ליה משום סחיטה רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אין סחיטה בשיער רב אשי אמר אפי' תימא יש סחיטה בשיער מביאה לה בכלי דרך שערה (א)דכמה דאפשר לשנויי משנינן אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח בין אמרה צריכה אני 'בין לא אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת נסתם הקבר בין אמרה צריכה

מפנין פרק שמונה עשר שבת

בשר פחות.
מסריח:
לחסול.
לא מוזיק ליה ארס דנחש שאף הנחשים היא אולכת:
מפני הסכנה.
שמה ישמה אדם מהם:
בתנ"י
כופין סל בפני האפרוחים.
אשמעינן דכלי ניטל לדבר שאינו ניטל בשבת ורבי יצחק משני לה (א)צפ"ג

דוחין. צידים: מדדין עגלים.
אוזו צולארו ובצדדין וגוררו ומסייעו (א) ומנענע לו צרגליו:
אשה מדרה אס צנח.
אוחזותו צורעותיו מאחוריו ומסייעתו והוא מניע רגליו והולך:
שנוטל אסח ומניח אסח.
שהמניוק מניע את רגליו כשמניח אחת מגביה אחת:
אצל גורר אסור.
מפני שנושאתו:
גמ'
ואי לא.
כגון שהמים עמוקין:
והא קמבעל כלי מהיכנו.
דמשהניחם תחתיה אין יכול לטלטלן דדומה לסותר צנין (א) מדרבנן:
זער צעלי חיים דאורייתא.
שנאמר עזוב מעוז עמוס ואיכא מאן דדריש טעמא דקרא משום זער צעלי חיים צאלו מציאות (צ"מ דף צג:):
מדדין לא.
שלא יהא אוחזה בגפיה ורגליה נוגעין לארך ומוליכה:
דמקפיא נפשה.

מגביהה עצמה מן הארץ ונמנא זה מטלטל אצל אוזים כשאוחזין בגפיהן הן מהלכין צרגליהן. ומיהו ברה"ר לא משום שמה יגביה מן הארץ ונמנא נושאן דסתמא כרבנן דפליגי עליה

דרבי נתן בהמלניע (לעיל דף דג.) גבי המוציא חיה ועוף צין חיון צין שחוטין חייב. והאשה מדדה את בנה אפילו ברה"ר דאי נמי מגביה ליה מי נושא את עצמו דהכי מוקמינן התם דצאדם מודו רצנן לרבי נתן:
מקפיא.
כגון אקפו ידיכו דחגיגה (דף טו:):
אין עוקרין.
רגליה לגמרי מן הארץ דמוקנא היא לטלטלה:
דדויי מדדין.
אוחזה בשני צדיה צידו ומדדה והוה טלטול טפי מדסייה שדפסה מאחריה:
סיפא.
דקמי דוחין אצל לא מדדין:
אסאן לתרנגולת.
ורישא צאשר עופות:
לכשיניהו לכרעיה בארעא.
כדי שימכפלו ולא יוכל להמחזק עליהן:
אי נמי לידיניהו.
יגביהנו שלא יהו רגליו נוגעות לארץ:
בתנ"י
מסעדין.
מפרש בגמרא:
הנחמה ציוס טוב.
דאיכא טרחא ומיירא:
אצל מסעדין.
אותה צייט:
ומיילדין אשה בשבת.
ואין כריך לומר שמשעדין וכל שכן ציוס טוב:
וקושרין הטיבור.
של ולד שהוא ארוך שאס לא יתקשר ויכרך בשום דבר ילאו מעיו אס יגביהו המניוק:
גמ'
דוחק.
בבשר של בהמה לפנים שיהא הולד צולט לחוך:
ונופח לו בחוטמו.
שנחיריו סתומין לו ציריין:
ונוסן דה.
של אמו בתוך פיו:
מרחמין.
מאהבינן את ולדה עליה:
כול של מלח.
מלא אגרוף דכייב לה וחוכרת זער לידה ומרחמה את הולד אס רחקמו:
מי שליא.
שורין את

השליא נמים:
לא מרחקה.
אין דרכה לרחק:
מציאה לה שמן.
דרך רה"ר:
ציד.
צכפה ולא צכלי דכמה דלפשר משנינן:
בשערה.
סכה שערה שמן וכשצאה אכלה מקנחתו ואין כאן חילול שבת כיון שאין דרך הוצאה בכך:
פשיטא.
דהא פקוח נפש דוחה שבת:
תיפוק ליה משום סחיטה.
למה לא הביאה לה צכלי שלא תחלל שבת צהוצאה הכא נמי הא קתחללה בסחיטה:
אין סחיטה בשיער.
שהוא קשה ואין צולע:
דרך שערה.
כורכת הכלי בראשה צעורה:
חיס.
יולדת:
קצר.
ציד:
הרחס:
צריכה

אסיקנא שמדלקת לה חברתה את הנר, ואפילו אם היא סומא מותר להדליק לה נר בשבת דקיייל ייתובי מיייתבא דעתה סברא אי איכא מידי חזויא חברתאי ועבדא לי. ואם היתה צריכה לשמן מביאה לה חסדא דקא מבטל כלי מהיכנו, והא מרבנן הוא.

מסורת הש"ס

א) [לעיל מג.], ב) ס"א ברה"ר, ג) [מספחא פט"ו], ד) [לעיל מג. וט"י וע"ש מוספות ד"ה דמבעטל], ה) [ב"מ ג.], ו) [בש"ע א"ח סימן של סעיף ז פסק הלכתא כרבי יוסף וכן דעת הרמב"ם], ז) [קמחן קלג. ח) [מוסף פט"ו], ט) [לעיל קח: קמחן קמח. בילא ג.], י) ס"א צין אמרה איני צריכה, יא) ציל לעיל צפ"ג מג.], יב) [שמות כג],

הגהות הב"ח

א) בבשנה ואשה מדדה:
ב) גב' וחדר אמת:
ג) רש"י ד"ה מדדין וכו' ומסייע לידך ומנענע:
ד) ויהא ד"ה אס קא בעטל וכו' לסומר צנין הקי"ד וחכ"י מ"ה מבטל כלי מהיכנו מדרבנן זער צעלי חיים:
ה) [תוס' ד"ה קמ"ל וכו' והכא שריינן משום וכו' היינו לפי שיותר:

גליון הש"ס

גמרא תיפוק ליה משום סחיטה. עיין קמחן דף קמח ע"ה מוספות ד"ה כנשים:

רבינו חננאל

לדיכא דפליג. ואיכא ברה"ר בשנו דתנן ב"ה אומרים מגביהו מעל השולחן עצמות וקליפין. כופין את הסל לפני האפרוחים שיעלו וישרדו.

בהמה שנפלה לאמת המים אם אפשר לה בפרנסה עושין לה פרנסה במקומה, ואם אי אפשר לה בפרנסה מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה ואם עלתה עלתה. ואף על גב דמבטל כלי מהיכנו, מרבנן היא וצער בית דאורייתא, ואחיא דאורייתא דחיא דרבנן. תרנגולת שברחה דוחין אותה עד שתיכנס, אבל אין מדדין אותה אפילו בחצר משום דמקפיא נפשה, ואע"פ ששאר בהמה חיה ועוף מדדין בחצר אבל לא אפילו תרנגולת אפילו בחצר לא אלא אסור לדרוחתם אפילו בחצר. האשה מדרה את בנה ברה"ר וכ"ש בחצר. והא דאמר ר' יהודה אימתי בזמן שנוטל אחת ומניח אחת, אבל אם היה גורר אסור, [היינו] ברה"ר בלבד, שאם נוטל התניוק רגלו אחת ומניען על רגלו האחרת נמצא כמהלך, אבל אם אינו נשען על רגליו אלא כשמדרתו גורר רגליו נמצאת נושאתו ברה"ר ואסור, אבל בחצר מותר לטלטלו ולשאת אותו. והא דאמר אביי מאן דשחיט תרנגולת לויכשיניהו לברעא בארעא, אי נמי חידליניהו דילמא מנח להן לטופרהא בארעא ועקרה להו לסימנים, הילכתא היא.

מתני' אין מילדין את בהמה ביו"ט אבל מסעדין, כיצד מסעדין, אוזו בולד שלא יפול לארץ ונופח לו בחוטמו ונותן דד לתוך פיו כדי שינק כו. וקיי"ל דמסעדין (ומחלמין) [ומרחמין] דתנין, ביו"ט אבל לא בשבת. ומיילדין את האשה בשבת וקורין לה חכמה ממקום למקום ומחללין עליה את השבת.